

Zaměstnanecký vztah

jako psychologický a právní
problém

Je zaměstnanec totéž co
pracovník?

Pojmy zaměstnanec a pracovník

- ✦ Nejedná se o synonyma
- ✦ **Zaměstnanec** – na základě pracovní smlouvy
- ✦ **Pracovník** – i jiné druhy smluvního vztahu (DoPP, DoPČ), OSVČ
- ✦ Každý zaměstnanec je pracovníkem, ale nikoli naopak

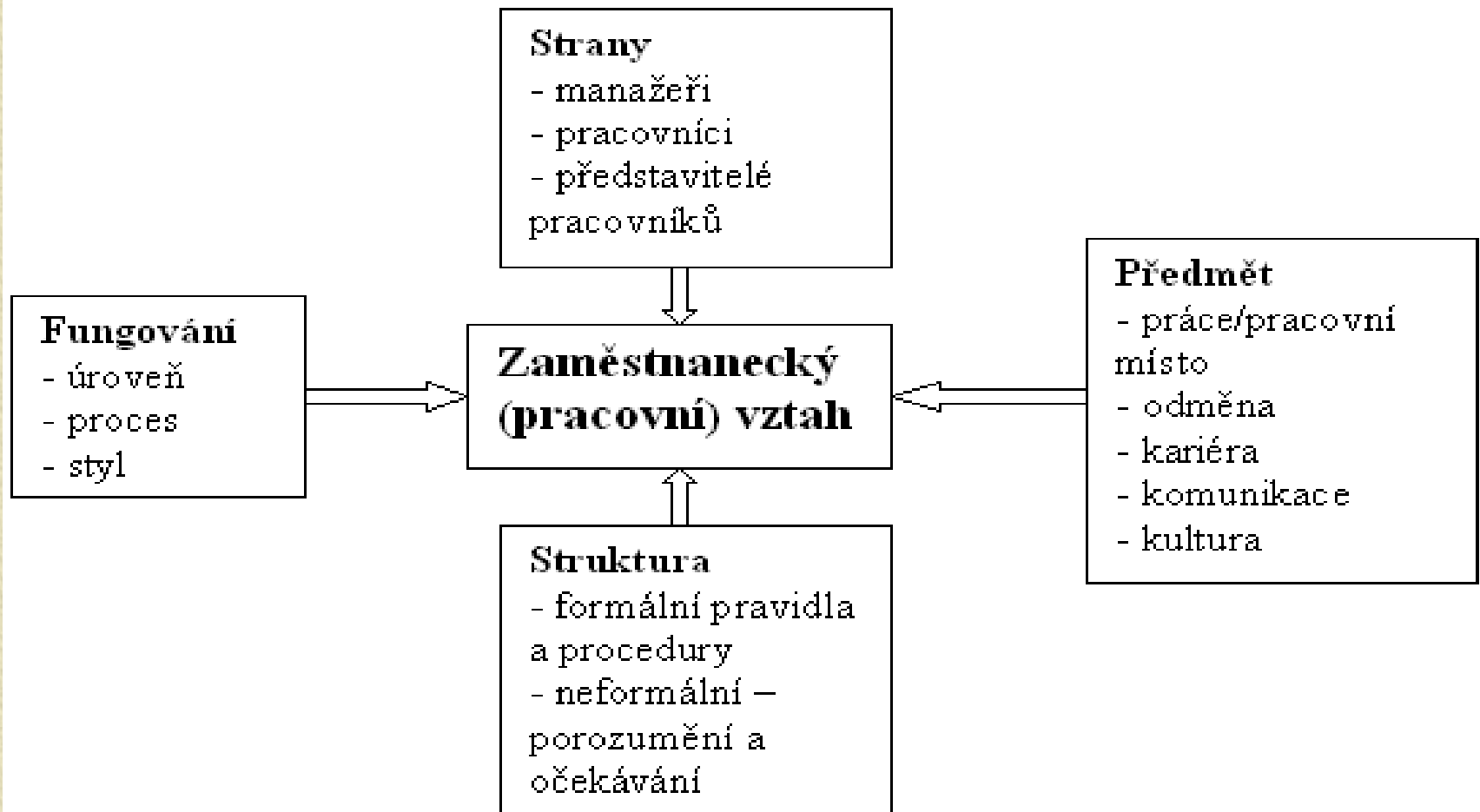
Pracovní vztah

✦ Vztah vznikající mezi pracovníkem a organizací při námezdní práci vykonávané v podmínkách nadřízenosti a podřízenosti

✦ **Základní charakteristiky:**

- úplatnost práce
- výsledky práce náleží zaměstnavateli
- nesymetrický vztah

Dimenze pracovního vztahu

Vztahy pracovník - organizace

Formální – právní stránka

Neformální – sociálně-psychologická stránka

Individuální – např. uzavření prac. smlouvy

Kolektivní – např. kolektivní vyjednávání

Psychologické komponenty pracovního vztahu

- ✦ Vztah k **předmětu a obsahu práce**
- ✦ Vztah k **poskytovateli práce**
- ✦ Vztah k **podmínkám**, v nichž je práce konána
- ✦ Vztah ke **spolupracovníkům**

Interpersonální komponenty vztahu

- ✦ Platí pro ni sociálně-psychologické poznatky týkající se interpersonálních vztahů
- ✦ **Teorie sociální výměny** – jednotlivci do vztahů vstupují a udržují je za účelem dosažení zisku, který jim vztah přináší
- ✦ Její součástí je tzv. **teorie vzájemné závislosti** (interdependence) (Kelly, Thibaut) – interakce přinášející pozitiva a negativa

Teorie interdependence – základní vztahové charakteristiky

- ✦ Stupeň závislosti
- ✦ Vzájemnost závislosti
- ✦ Totožnost preferovaných cílů
- ✦ Báze závislosti = stupeň vzájemné kontroly

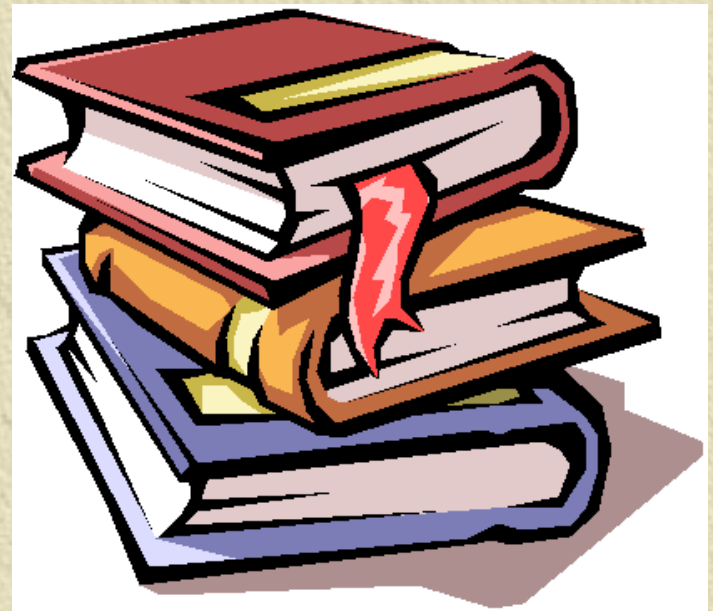
Řízení pracovního vztahu a důvěra v pracovním vztahu

✦ „Nelze řídit důvěru, ale důvěra je výsledkem dobrého řízení“

✦ Které prvky mají vliv na budování důvěry v pracovním vztahu?

(brainstorming)

✦ Viz Armstrong

Psychologická smlouva

- ✦ Řada recipročních nepsaných očekávání, která existují mezi jednotlivými pracovníky a jejich zaměstnavateli. (Armstrong)
- ✦ Důležité uvědomit si i roli vlastních závazků.
- ✦ **Commitment**
- ✦ **Expectation**

Závazek - commitment

✳ Rusbult, Buunk – závazek je subjektivní stránka prožívání závislosti na partnerovi

✳ **Tři zdroje závazku:**

- úroveň uspokojení vlastních potřeb
(pokud daný vztah uspokojuje potřeby, je to důvod pro jeho zachování)
- neexistence lepších alternativ
- míra investic (hmotných, intelektuálních i emocionálních)

Očekávání – expectations

(viz Armstrong)

✦ Ze strany pracovníka:

- ✦ Jistota zaměstnání
- ✦ Slušný a spravedlivý způsob zacházení
- ✦ Prostor seberealizace
- ✦ Zapojení do rozhodování a míra vlivu
- ✦ Důvěra v dodržení slibů

Očekávání – expectations

(viz Armstrong)

✦ Ze strany zaměstnavatele:

- ✦ schopnosti
- ✦ úsilí zaměstnance
- ✦ ochota
- ✦ oddanost
- ✦ loajalita

Pracovněprávní vztah

Pracovněprávní vztah

- ✦ Nejformálnější složka pracovního vztahu
- ✦ Jeden z různých typů právních vztahů
(vedle vztahů např. občanskoprávních a trestněprávních)
- ✦ Vztah fyzické osoby a zaměstnavatele

Čím se právní stránka pracovních vztahů řídí?

✧ Veřejné normativní akty

- ✧ **Zákoník práce** – platný od 1.1.2007
- ✧ Zákon o zaměstnanosti, Zákon o platu (platí pro vojáky), Zákon o cestovních náhradách, Zákon o mzdě (už byl zrušen)
- ✧ Vyhlášky a nařízení (např. Nařízení vlády o minimální mzdě)

✧ Kolektivní smlouvy

- ✧ Vnitropodnikové normy (např. pracovní řád, normy spotřeby práce, vnitropodnikové mzdové předpisy)
- ✧ Technické normy (ČSN) (týkají-li se bezpečnosti práce)
- ✧ Pravidla slušnosti a občanského soužití

Typy pracovněprávních vztahů

✳ Pracovní poměr

✳ Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr – **Dohoda o provedení práce a Dohoda o pracovní činnosti**

✳ **Služební poměr** (např. policie, armáda, státní zaměstnanci)

✳ Speciální PP vztahy (poslanci, soudci aj.)

✳ **OSVČ** pracující pro organizaci – *pozor!*
Nejedná se o pracovněprávní vztah

Pracovní poměr

- ✦ Zakládá se **pracovní smlouvou** (méně často jmenováním)
- ✦ Na dobu **určitou** nebo **neurčitou**
- ✦ Vyplývají z něj povinnosti zaměstnance i zaměstnavatele

Než uzavřeme pracovní smlouvu...

✦ Zaměstnavatel **musí** seznámit zaměstnance s jeho **právy a povinnostmi**, se **mzdovými a pracovními podmínkami**

✦ *Rovné zacházení* při výběrovém řízení

✦ *Diskriminace* – opak rovného zacházení – pouze stanoví-li tak zákon, nebo je-li pro to věcný důvod spočívající v povaze práce

Konkurenční doložka

- ✦ Zaměstnavatel má právo po Vás požadovat sepsání písemné dohody, ve které se zavážete, že po jistou dobu (maximálně 1 rok) od skončení pracovního poměru nebudete vykonávat náplní shodnou práci pro konkurenčního zaměstnavatele.
- ✦ Zaměstnavatel se zaváže, že Vám za každý měsíc plnění tohoto závazku poskytne přiměřené peněžité vyrovnání,
- ✦ Je možné sjednat peněžitou částku, kterou v případě porušení dohody budete muset zaměstnavateli zaplatit
- ✦ Dohoda musí být uzavřena až po skončení zkušební doby.

Pracovní smlouva

✦ Zásadně **písemná**

✦ Tři základní obsahové náležitosti:

✦ **Druh práce**

✦ **Místo výkonu práce (stačí obec)**

✦ **Den nástupu do práce**

✦ **Není zde mzda**, nicméně o ní musí zaměstnavatel do měsíce od nástupu do práce **písemně** informovat

✦ Je-li mzda dohodnuta, stává se **nárokovou** dle dohody

✦ **Není-li** mzda dohodnuta, není nic zaručeno

Typy pracovního poměru

- a) **Na dobu neurčitou** (není-li dohodnuto jinak)
- b) **Na dobu určitou** – uplynutím doby končí; *absolventi a mladiství – na dobu určitou jen na vlastní písemnou žádost,*
 - ✦ **Zkušební doba** (max. 3 měsíce)

Povinnosti zaměstnavatele

- ✦ **Přidělovat práci**
- ✦ **Platit mzdu**
- ✦ **Vytvářet podmínky** pro úspěšné plnění pracovních úkolů
- ✦ **Dodržovat podmínky** stanovené dalšími předpisy a smlouvami
- ✦ **Seznámit** při nástupu zaměstnance s pracovním řádem a předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Povinnosti zaměstnance

- ✱ Pracovat svědomitě a řádně
- ✱ Plnit pokyny nadřízených
- ✱ Dodržovat zásady spolupráce
- ✱ Řádně hospodařit s prostředky
- ✱ Nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele
- ✱ Dodržovat předpisy

Změny pracovního poměru

A) Dohodou

- **Zásadně písemně se souhlasem obou stran**

B) Díky jiným okolnostem - **převedení na jinou práci**, je-li to nutné z důvodu

- lékařského posudku, podle rozhodnutí soudu, v případě těhotenství (jedná se o **povinnost zaměstnavatele - musí**)

- dále pozbyl-li zaměstnanec předpoklady výkonu práce, je-li trestně stíhán, porušil-li hrubě prac. kázeň (**oprávnění zaměstnavatele – může převést**)

- kvůli prostožům nebo povětrnostním podmínkám (**oprávnění zaměstnavatele – může převést**)

Odpadnou-li důvody, převedení končí, opět práce odpovídající pracovní smlouvě.

Ukončení pracovního poměru

- ✦ **Písemnou dohodou** (na žádost zaměstnance musí být uveden důvod)
- ✦ **Výpovědí** (výpovědní doba 2 měsíce, začátek jejího plynutí je 1. den násl. měsíce; Z-L – výpověď jen z taxativně stanovených důvodů)
- ✦ **Okamžitým zrušením** (Z-L: při odsouzení za trestný čin a zvláště hrubém porušení pracovní kázně ; Z-C: podle lékařského posudku nebo nedostal li mzdu do 15 dnů od výpl. termínu)
- ✦ **Zrušením ve zkušební době** (písemně, i bez udání důvodu)
- ✦ **Zákaz výpovědi v urč. situacích**
- ✦ **Vedlejší pracovní poměr**

Vedlejší pracovní poměr

- ✦ Existuje po dobu trvání jiného pracovního poměru
- ✦ Výpověď i bez důvodu, výp. doba 15 dnů
- ✦ Zanikne-li hlavní pracovní poměr, stává se vedlejší p. poměr hlavním
- ✦ Práva a povinnosti se posuzují samostatně

Dohody mimo pracovní poměr

Dohoda o provedení práce

- Max. 150 hodin v roce pro 1 zaměstnavatele
- Uzavírá se písemně nebo ústně
- Odměna je splatná po splnění úkolu a odevzdání práce

Dohody mimo pracovní poměr

Dohoda o pracovní činnosti

- Max. v rozsahu poloviny prac. doby (20 hodin týdně)
- Jedině písemně, jinak je neplatná
- Musí být uvedeny sjednané práce, rozsah, doba, na kterou se smlouva uzavírá (**nemusí být uvedena odměna**)
- Na dobu určitou i neurčitou
- Výpověď – 15 dnů i bez důvodu

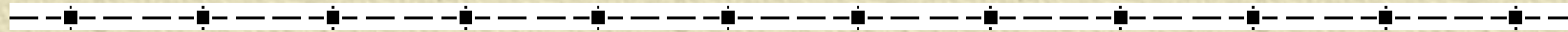
Osoby samostatně výdělečně činné

- ✳ Nemají pracovně-právní ochranu
- ✳ Nepracují v právně podřízeném postavení
- ✳ Zpravidla pracují pro více organizací/osob
- ✳ Na základě různých smluv
- ✳ Důsledky daňové (samy si platí zdravotní a sociální pojištění a daně)
- ✳ Řídí se živnostenským zákonem

Cvičení

✦ Jaké budou pravděpodobné rozdíly v prožívání pracovního vztahu

- ✦ A) zaměstnance v pracovním poměru na dobu neurčitou
- ✦ B) zaměstnance pracujícího dle dohody o pracovní činnosti
- ✦ C) samostatně výdělečně činné osoby

Děkuji za pozornost